

КОМЕНТАР ДО СТАТТІ Д. В. ЧЕБЕРКУСА «ПЕРСПЕКТИВИ ПРОЕКТНОГО ФІНАНСУВАННЯ НАУКОВОЇ І НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ»

Основна частина роботи, де йдеться про конкретні приклади результатів виконання державних програм, цікава для читача. Більше того, її можна було б і розширити. Водночас не можу погодитися з цілою низкою тверджень у першій і заключній частинах роботи, де проводиться аналіз стану науки в Україні, проблеми та шляхи їх вирішення. Для пояснення своєї позиції нижче наводжу кілька тез:

1. Мінімальний рівень фінансування науки визначається потребами фундаментальної науки. Фактично саме фінансування визначає межу «виживання» науки, бо фундаментальні дослідження обумовлюють потенціал науки в державі загалом, забезпечують низку властивих науці функцій, які не можуть фінансуватися з інших джерел, окрім бюджету. Ця частина коштів має розглядатися як недоторканий мінімум, який будь-яка держава зі стратегічним баченням свого майбутнього має гарантовано забезпечувати.

2. Покращення ситуації в сфері розробок, які в свою чергу впливають на такі показники, як наукомісткість продукції, можливе лише за умови, коли буде солідний замовник, з одного боку, та будуть запущені ефективні економічні стимули для розвитку невеликих «*start up*» компаній, з другого. Вкрай небезпечною і шкідливою стає практика, коли фінансування розробок здійснюється за рахунок зменшення частки фінансування фундаментальних досліджень.

Це неминуче призведе до колапсу фундаментальної науки, а отже і будь-яких перспектив для покращення ситуації в сфері розробок.

3. Конкурсний механізм не є панацеєю від усіх бід і не може розглядатися в наших умовах як найефективніший механізм фінансування науки, бо, *по-перше*, досі не окреслені чітко принципи базового фінансування, яке повинне покривати потреби підтримки наукової інфраструктури та забезпечувати розвиток фундаментальних досліджень; *по-друге*, не відпрацьовані ефективні механізми незалежного експертного відбору, який часто-густо (а можна сказати: практично завжди) замінюється постановами чиновників від науки щодо необхідності фінансування тих чи інших робіт.

4. Як свідчать оцінки міжнародних рейтингових служб, повсякденний досвід і зокрема ця публікація, основною проблемою в Україні є доведення розробок до промислової реалізації. Можна мати гарну картину при оцінках імовірного економічного ефекту, але практика така, що кошти (нехай часто і явно обмежені) виділено, працюючий макет (інколи прототип) і документація розробки є, але впровадження не відбувається. Отже, проблема тут не стільки і не скільки у науковій складовій, а радше у частині нормативно-правовій та економічній. Без вироблення ефективних економічних і правових механізмів освоєння розробок жодні вливання бюджетних коштів не зможуть вплинути на реальну ситуацію у промисловості. Саме тут слід шукати вихід і прикладати зусилля

для вирішення проблеми. Тут, очевидно, треба активніше попрацювати і Національній академії наук України.

5. У зв'язку з вищезазначеним не можна не згадати і певні новітні гасла, які в останні роки чути від науково-чиновницької номенклатури. Для прикладу: звучать заклики про необхідність створення державних ключових лабораторій як кандидатів на нібито якісні зміни і прориви в науці. На практиці, крім пустопорожніх закликів, абсолютно нічого нового не пропонується. Під нібито нове наукове об'єднання виділяються кошти (з частки загальних потреб на науку), які розподіляються за окремою схемою між і так працюючими науковими колективами. При цьому можна і сформулювати міжнародну наглядову раду, і створити окрему

програму досліджень, але все це лише нова красива обгортка для старих проблем.

6. Не викликають особливої радості (і не дають досі реальних результатів) численні реляції про нові конкурси для молодих вчених, які не змінюють ситуації в принципі. Такі кроки важливі як елементи більш системного підходу, який допоможе залучити молодь в науку, а це означає: перспективу мати гідну і достатню платню, можливість купити чи отримати житло, гарантії цікавої роботи в майбутньому, накопичувальну систему стимулів, які можуть затримати вчених у науці. Можна назвати кілька альтернативних підходів до вирішення цієї проблеми, але досі у цьому напрямку нічого не робиться.

Академік НАН України І.М. МРИГЛОД
Львів, 18 березня 2013 р.

